

Jaroslav Slezák

Němčičský starosta Antonín Benda

Antonín Benda žil v Němčičkách (u Hustopečí) v letech 1864 až 1948. Starostou obce Němčičky byl ve dvou obdobích, a to 1901–1919 a podruhé v letech 1923–1927.

Z údajů v místní matrice víme, že v roce 1887 vstoupil do manželství s Kateřinou Hulatovou. O souhlas k sňatku museli žádat brněnské arcibiskupství, protože oba měli společného prapradědečka Františka Bendu (*1738). Manželům Bendovým se narodilo osm dětí, dva chlapci a šest děvčat, přičemž dospělosti se dožilo pouze pět dcer. Z nich Františka zemřela ve svých 33 letech a Petronela ve 44 letech. Jen zbývající tři se dožily vyššího věku – Kateřina 86 let, Maria 81 let a Anna 69 let. Prvních pět dětí se narodilo v Němčičkách v domě číslo 68, další pak v čísle 32, tj. v domě, který Antonín Benda vystavěl ve svých 35 letech. Při vstupu do manželství dostali novomanželé věnem značné množství polností. Jako pracovitý a snaživý hospodář Antonín Benda svůj majetek dále zvětšoval, a tak mohl dobře zajistit svoje dcery. Uvedme pro zajímavost věno jedné z nich, Kateřiny, která dostala od rodičů při vstupu do manželství celkem 4 hektary a 18 arů pozemků.

Starostou obce Němčičky byl Antonín Benda zvolen obecním výborem ve svých 37 letech, tedy v poměrně mladém věku. Tomu odpovídají i jeho radikálnější postoje v představách o národnostní otázce, zvláště v druhé polovině jeho prvního období starostování, tedy v době, kdy se mezi určitými společenskými skupinami stupňovalo úsilí o vznik samostatné republiky pro Čechy. Jedním z prostředků, jak podpořit osamostatňovací snahy, byla pomoc šíření myšlenek sokolství. Sokol v té době nebyl jen tělovýchovnou organizací, ale byl i významným spolkem osvětovým a vzdělávacím. Starosta Benda

Prezidenta T. G. Masaryka vítal při jeho návštěvě Hustopečí v červnu roku 1924 předsedající starostenského sboru okresu Hustopeče a starosta Němčiček Antonín Benda (foto archiv Jaroslava Slezáka)

přispíval rozvoji sdružení Sokola v celém okolí, a to například podporou jejich pochodů směřujících do míst společných cvičení. Účast na takových akcích bývala v některých obcích zakazována a průchod průvodů jimi býval znemožňován, zejména kněžími. Za těchto okolností se Benda dostával do častého sporu s místním farářem P. Hagenem, který byl v duchu tehdejších postojů katolické církve zastáncem rakousko-uherské monarchie. Jako příklad lze uvést zákaz sokolského pochodu přes Horní Bojanovice, což starosta Benda vyřešil zajištěním trasy právě přes Němčičky. Tím významně přispěl k pozdějšímu vytvoření sokolské skupiny v Němčičkách, která byla založena 20. června 1919 jako pobočka Sokola ve Velkých Pavlovicích. Při svém vzniku měla 25 mužů a 17 dorostenců. O aktivitě němčičských sokolů svědčí i to, že v letech 1919–1926 sehráli její členové 33 divadelních představení a uspořádali 16 tanečních zábav. Při výběru divadelních kusů dbali i na jejich úroveň – hrála se tu například *Její pastorkyňa* Gabriely Preisové či *Maryša* bratří Mrštíků, jejíhož předvedení v zahradě u Kopřivů se osobně zúčastnil i sám Alois Mrštík. Jako sportovci předvedli němčičští sokolové v roce 1921 veřejné okrskové cvičení, tělovýchovnou besídku v roce 1922 a veřejné cvičení v roce 1925. Dne 29. dubna 1923 pak byla TJ Sokol v Němčičkách osamostatněna. I když mnohé programy a akce místního Sokola spadají do meziobdobí, kdy Antonín Benda nebyl starostou obce, byl i nadále významným organizátorem, pomocníkem a podporovatelem veškeré sokolské činnosti. V souvislosti s uváděnými aktivitami je třeba zmínit, kde a jak starosta Benda ke svým, na tehdejší dobu pokrokovým, názorům přišel. Vždyť v té době neexistovalo rádio, nebyla televize a novin bylo v obci méně než šafránu. Ale jedny se pravidelně objevovaly právě u Bendů. Vnuk Antonína Bendy, Josef Stávek (*1913), který od svých 15 let býval v hospodářství u Bendů častým pomocníkem, vzpomínal, jak často musel po skončeném obědě svého stařečka pobízet, aby už zapřáhl koně a vyjeli na pole. Ne že by dědeček snad podřimoval, ale seděl u stolu nad otevřenými novinami a na vnukovo naléhání odpovídal, že práce neuteče, nejprve že musí přečíst noviny.

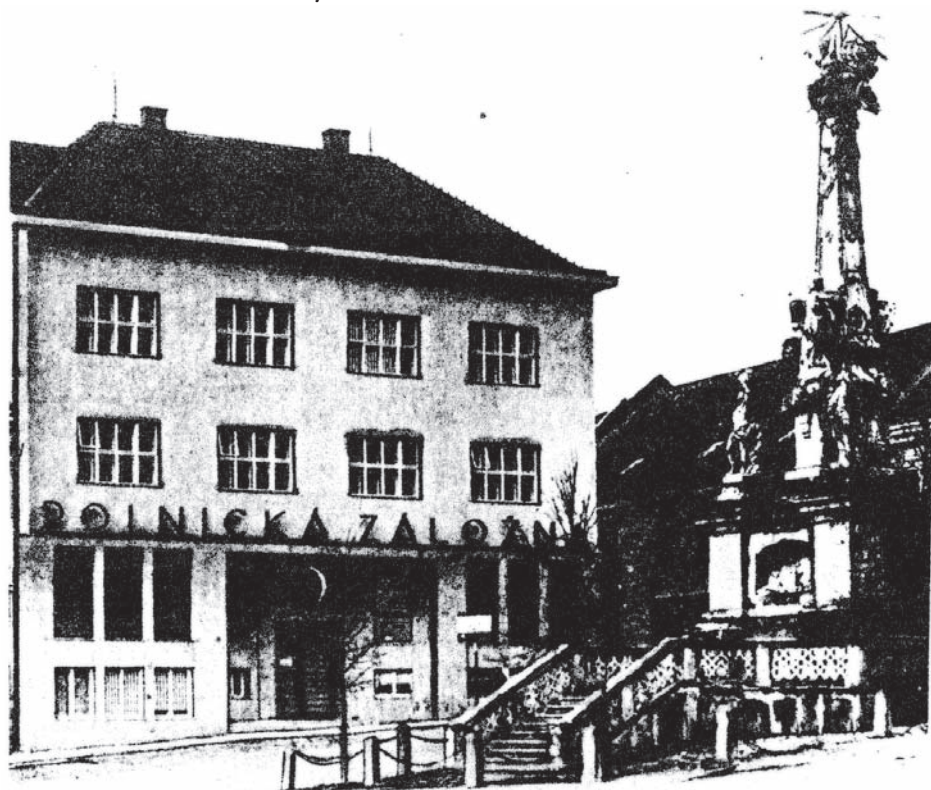
Antonín Benda se také přátelil se starostou obce Šakvice Františkem Noskem (1840 až 1924), který byl po 12 let zemským poslancem a 20 let předsedou Okresního silničního výboru v Hustopečích. Kromě toho byl však též významným vlastivědným badatelem, publikujícím v celé řadě odborných časopisů své poznatky o minulosti jihomoravských vesnic, městeček a měst. I díky němu si Antonín Benda uvědomoval význam historických dokladů, starých knih a listin, jejichž obsah se vztahoval k Němčičkám. V době jeho starostování se většina porad obecního zastupitelstva konávala v místním hostinci, případně u některého z členů rady, nejčastěji u starosty. U něj byly v obecní truhlici uloženy veškeré písemnosti, a to jak staré, tak i současné. Rovněž se tam uschovávaly obecní peníze, které zrovna nebyly na účtu v peněžním ústavu. V truhlici se mimo jiné nacházela horenská registra Horních Němčiček ze 17. a 18. století, dále sirotčí kniha, kniha o odúmrtí, zápisy o obecních žebrácích a snad i další doklady.

Když šakvický starosta Nosek při jedné z návštěv starosty Bendy zjistil, co obecní truhlice uchovává, byl pak zde častým návštěvníkem. Z uložených dokumentů si dělal výpisky, které potom formuloval do článků a zasilal je k otištění do časopisu *Selský archiv – časopis pro obecní i kulturní dějiny selského stavu hlavně moravského i slezského*. V něm bylo v průběhu druhé poloviny prvního desetiletí 20. století opublikováno několik článků věnovaných historii Horních Němčiček – *Práva (vino)horenská, Právo horenské Horních Němčiček, Příslahy obecních služebníků Němčičských, Držitelé vinohradů v XVI. století v Horních Němčičkách, Dědinská práva, Vinné fury, Na právě horenském, Proměny na právě horenském, Odhad čili šacunk selských statků I*.

Bohužel se dochovala právě jen horenská registra, ostatní dokumenty se při různých stěhováních truhlice ztratily. I ta registra však měla namále, a to po roce 1948, kdy se jako „přežitek feudalismu“ ocitla vyhozená ve stáji obecní býkovny.

Mezi roky 1919 až 1923 byl starostou obce Jan Šeda (*1878). Někdy začátkem století odešel do Ameriky a odtud se do Němčiček vrátil po první světové válce. Svým vystupováním a rozhledem si získal místní občany, kteří si ho proto zvolili do čela obce. Jan Šeda

se věnoval také podnikání, do něhož vložil své našetřené dolary z pobytu v Americe – investoval především do zařízení textilního obchodu v Kyjově. Počátkem hospodářské krize však podnikání se značnou ztrátou zanechal. Pro nezdar v této činnosti ztratil původní důvěru Němčičských, a nebyl už proto v dalším období starostou zvolen. Po čtyřleté přestávce se do tohoto úřadu tedy vrátil Antonín Benda.

Rolnická záložna v Hustopečích; iniciátorem stavby peněžního ústavu a dlouholetým předsedou jeho představenstva byl Antonín Benda (foto archiv Jaroslava Slezáka)

Ve svém druhém volebním období byl Benda navíc zvolen předsedajícím starostenskému sboru okresu Hustopeče. Tato významná funkce mu přinesla pro den 19. června 1924 mimořádně důležitý a čestný úkol. Byl pověřen, aby při návštěvě prezidenta Masaryka v Hustopečích pronesl jako zástupce veřejné správy okresu uvítací projev. Antonín Benda byl člověk sečtělý, s přehledem a navíc rozhodný a pohotový řečník. Zdálo by se, že pro něho nebude problém prezidenta na hustopečském náměstí přivítat. Pro jistotu si svůj projev však napsal. Jenže v okamžiku, kdy předstoupil před pana prezidenta s papírem v ruce, zavál silnější vítr a papír s uvítacím textem milému starostovi vytrhl z ruky. Zaskočeného řečníka opustila všechna kuráž, stáhlo se mu hrdlo a do očí vstoupily slzy z bezradnosti. Prezident Masaryk však již podobných chvil zažil víc, a tak pohotově zareagoval: „Pane starosto, dobře dokáží odhadnout, jakými upřímnými slovy jste mne chtěl přivítat. Za to vám děkuji.“ Situace byla zachráněna, ale starosta Antonín Benda ještě po mnoho nocí po této události špatně spával.

Ve své funkci přednosty starostenského sboru Hustopečska vyvíjel Benda aktivní činnost. Na jeho působení v uvedené funkci máme dodnes na Dukelském náměstí v Hustopečích památku, kterou je budova dnešní České spořitelny. Jako hlavní iniciátor stavby

peněžního ústavu v Hustopečích a rovněž přední podílník se pak stal předsedou představenstva společnosti s názvem Rolnická záložna. Budova záložny byla postavena v roce 1933 a v jejím vestibulu byl umístěn reliéf T. G. M. doplněný textem: *Pozdrav čtoucím! L. P. 1933 v patnáctém roce republiky Československé, kdy hlavou státu byl prezident Osvoboditel T. G. Masaryk, postavena byla tato budova Rolnické záložny v 38. roce od založení ústavu, v těžkých dobách světové tísně hospodářské, jako projev neochvějné víry ve šťastnou budoucnost národa a státu.*

Předsedou výboru byl Benda ještě mnoho let po skončení starostování v Němčičkách. V roce 1937 na 41. valné hromadě Rolnické záložny mu zástupce Brnosvazu (Ústřední svaz českých hospodářských společenstev v Brně) předal čestné uznání při příležitosti 35 roků členství ve výboru a 15 roků ve funkci předsedy Rolnické záložny Hustopeče.

V samotných Němčičkách se jméno bývalého starosty Bendy připomíná v souvislosti s vinařskou stavbou, která je i v současnosti nazývána Bendův sklep, ač je jeho nynější majitelkou paní Jana Havelková. Kdo uvedenou lisovnu se sklepem a sýpkou postavil, dnes zřejmě již zjistit nelze. První známou majitelkou byla v roce 1864 Barbora Bendová, později sklep vlastnil Jan Benda, který jej v roce 1903 předal Antonínu Bendovi. V roce 1940 zdědila objekt Bendova dcera Marie Procházková a nadále sklep měnil majitele v rámci dědictví. Až v roce 2007 byl sklep prodán mimo rodinu a od roku 2010 jej užívá Jana Havelková, která citlivě opravila jeho fasádu. V současné době se jedná o zařazení objektu mezi památkově chráněné stavby. Po Hulatově sklepu by to byla zde již druhá stavba tohoto druhu.

Závěrem si dovoluji autor těchto řádků přidat jednu vzpomínku na Antonína Bendu, svého pradědečka, ze svých dětských let. I když Antonín Benda nashromážděný majetek rozdělil mezi svoje dcery již mnoho let před koncem života, snažil se stále na spravování polností a vinic dohlížet. Tak bylo také samozřejmé, že se zúčastňoval vinobraní na všech vinicích, jichž byl původně majitelem. V pozdním věku byl poměrně zavalitý a nohy mu již špatně sloužily, chodil proto o dvou hůlečkách. Při jeho posledním vinobraní jsem dostal speciální úkol – pradědeček Benda sbíral hrozny tak, že se posouval po kolenou, a mojí povinností bylo poponášet jeho hůlečky a hlavně sbírat na zem spadlé bobule. Tak jsem si vinobraní rozhodně nepředstavoval, ale ta stokoruna na konci sběru pocity malého kluka přeci jen vylepšila.

„Bendův sklep“ – vinařská stavba, již kdysi vlastnila rodina Bendova a která dnes aspiruje na zařazení mezi památkově chráněné stavby (foto Jaroslav Slezák)